

CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETINING ILMIY FAOLIYATGA OID ILMIY ETIKA QOIDALARI

1-bob. Umumiy qoidalar

1. Chirchiq davlat pedagogika universitetining Ilmiy faoliyatga oid Ilmiy etika qoidalarini (keyingi o'rinlarda – Ilmiy etika qoidalarini) universitet professor-o'qituvchilari, ilmiy xodimlari, doktorantlari, mustaqil izlanuvchilari, magistrantlari, talabalari hamda universitetning tarkibiy bo'linmalari, ilmiy jurnallari, tahririyatlari, dissertatsiya kengashlari, ilmiy loyihalar va ekspert tuzilmalarida ilmiy-tadqiqot faoliyatini amalga oshirish jarayonida axloqiy me'yorlar, qoidalar va tamoyillarni belgilaydi.

2. Ushbu Ilmiy etika qoidalarini Chirchiq davlat pedagogika universitetida ta'lim va ilmiy faoliyat sifatini oshirish, ilmiy faoliyatda ishtirok etuvchilar hamda universitet jamoatchiligining boshqa vakillari o'rtasidagi munosabatlarni tartibga solish, shuningdek, pedagogika sohasidagi ilmiy jamoaning kasbiy faoliyati sifatini va o'z kasbining sharafini qo'llab-quvvatlash, halollik, xolislik va javobgarlikni ta'minlash hamda ilmiy faoliyatga oid maqolalar, dissertatsiyalar, monografiyalar, darslik va o'quv qo'llanmalari, grantlar, hisobotlar, patentlar, ekspertizalar, taqrizlar va ma'lumotlar bilan ishlashga oid munosabatlarni tartibga solishga qaratilgan.

3. Mazkur hujjat ilmiy etika standartlari asosida O'zbekiston Respublikasining "Manfaatlar to'qnashuvi to'g'risida"gi Qonuniga, "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuniga, "Mualliflik huquqi va turdosh huquqlar to'g'risida"gi Qonuniga, xalqaro ilmiy nashirlik amaliyotiga, Xalqaro nashr etikasi qo'mitasi (COPE) qo'llanmalariga, YUNESKO yo'riqnomasida ilgari surilgan ilmiy halollik va tadqiqot yuritishga oid tamoyillarga, Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2026-yil 1-maydagi 170-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan "Ilmiy faoliyatga oid namunaviy Ilmiy etika qoidalarini" asosida ishlab chiqilgan.

4. Halollik, obyektivlik, kamsitishga yo'l qo'ymaslik, intellektual mulk huquqlariga hurmat, hamkasblarga va talabalarga hurmat, shaffoflik va ochiqlik, qonuniylik, maxfiylik, inson huquqlarini himoya qilish, pedagogik mas'uliyat Ilmiy etika qoidalarining asosiy prinsiplari hisoblanadi.

5. Ushbu Ilmiy etika qoidalarida quyidagi asosiy tushunchalar qo'llaniladi:

akademik halollik – ta'lim va tadqiqot jarayonida bilim olish, o'zlashtirish hamda ilmiy ishlarni bajarishda axloqiy tamoyillarga (halollik, ishonch, hurmat) rioya qilish;

boshqa shaxsning ilmiy faoliyatiga zarar yetkazish – tadqiqot jarayoniga qasddan to'siq qo'yish, jumladan, uskunalar, hujjatlar, dasturiy ta'minot yoki boshqa resurslarga zarar yetkazish yoki ularni yo'q qilish;

birgalikdagi javobgarlik – ilmiy etika qoidabuzarliklarida bevosita yoki bilvosita ishtirok etish, qoidabuzarlik holatlarini bilib turib yashirish,

soxtalashtirilgan ishlarda hammuallif bo'lish yoki nazorat majburiyatlarini bajarmaslik;

etika qoidabuzarliklarini e'tiborsiz qoldirish – etika buzilishi holatlarini ko'rib chiqishdan bosh tortish, aniqlangan kamchiliklar haqida axborotni e'lon qilmaslik;

fabrikatsiya (qalbaki ma'lumotlar yaratish) – haqiqatda mavjud bo'lmagan hujjatlar, dalillar, faktlar yoki ma'lumotlarni ataylab yig'ish, qasddan yaratish, soxta narsalarni haqiqiydek ko'rsatish;

falsifikatsiya (ma'lumotlarni soxtalashtirish) – mavjud ma'lumotlar, hujjatlar yoki tadqiqot natijalarini ataylab o'zgartirish, buzib ko'rsatish yoki haqiqiy mazmunini noto'g'ri ifodalash orqali boshqalarni chalg'itish va g'arazli maqsadlarga erishish jarayoni;

generativ sun'iy intellekt (Generative AI) – generativ modellar asosida matn, tasvir, video va boshqa turdagi ma'lumotlarni yaratishga qodir bo'lgan sun'iy intellekt tizimi;

hammualliflik – ikki yoki undan ortiq shaxsning birgalikdagi ijodiy mehnati bilan adabiyot, ilm-fan yoki san'at asarini yaratish jarayoni;

ilmiy etika – ilmiy tadqiqotlarni halol, adolatli va mas'uliyat bilan olib borishga doir axloqiy tamoyillar va qoidalar majmuasi;

ilmiy nashr retraksiyasi – ilmiy nashrlarni tuzatish mexanizmi bo'lib, unda plagiat, ma'lumotlarni soxtalashtirish yoki boshqa jiddiy xato va qoidabuzarliklar aniqlangan taqdirda, maqola rasman noto'g'ri deb tan olinishi;

manfaatlar to'qnashuvi – shaxsning shaxsiy (bevosita yoki bilvosita) manfaatdorligi uning o'z lavozim yoki xizmat majburiyatlarini lozim darajada bajarishiga ta'sir ko'rsatayotgan yoxud ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan vaziyat;

mualliflik huquqlarini buzish – plagiat, tadqiqot usullari va g'oyalarini o'zlashtirish, ilmiy mualliflik yoki hammualliflikni asossiz da'vo qilish, ruxsatsiz nashr etish yoki hali nashr etilmagan materiallardan noqonuniy foydalanish;

mualliflik – shaxsning ijodiy faoliyati natijasida yaratilgan fan, adabiyot yoki san'at asarlariga nisbatan yuzaga keladigan huquqlar majmuasi;

plagiat – boshqa shaxsning ilmiy, ijodiy yoki boshqa turdagi ishlarini o'zlashtirib, o'z nomidan taqdim etish;

o'z-o'zini plagiat qilish – muallifning o'zining ilgari nashr etilgan ishlarini tegishli iqtibos berilmagan holda yangi ish sifatida taqdim etishi;

retraksiya – nashr etilgan materiallarni rasman qaytarib olish yoki tuzatish jarayoni;

soxta bayonotlar – yolg'on ma'lumotlarni taqdim etish, ma'lumotlarni soxtalashtirish, ariza yoki grant hujjatlarida noto'g'ri ma'lumotlar ko'rsatish;

tahririyat qarorlarida tarafkashlik – qarorlarni shaxsiy manfaatlar, e'tiqodlar yoki siyosiy qarashlar asosida qabul qilish, asarlarni asossiz ravishda rad etish yoki muallifga nisbatan adovat asosida qaror qabul qilish.

Ilmiy etikaning asosiy maqsadi – ilmiy bilimlarning haqqoniyligi va ishonchliligi, oshkoraligi va jamiyatning ilm-fanga bo'lgan ishonchini ta'minlash, shuningdek, ilmiy hamjamiyatni plagiat va ma'lumotlarni soxtalashtirish holatlaridan himoya qilishdan iborat.

6. Universitet tadqiqotchilar, ilmiy rahbarlar, taqrizchilar, tahririyat a'zolari, professor-o'qituvchilar hamda tegishli xodimlar uchun ilmiy etika, ma'lumotlarni boshqarish, mualliflik, manfaatlar to'qnashuvi, etik ekspertiza va generativ sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish masalalari bo'yicha boshlang'ich hamda davriy o'quv-treninglarni tashkil etadi.

7. Ilmiy rahbarlar, katta ilmiy xodimlar va loyiha rahbarlari, kafedra mudirlari, ayniqsa faoliyatining dastlabki bosqichidagi izlanuvchilar, doktorantlar, magistrantlar va talabalar bilan muntazam, tizimli va konstruktiv hamkorlikni ta'minlashi shart.

2-bob. Ilmiy etika qoidalariga rioya qilish va manfaatlar to'qnashuvini tartibga solish

8. Universitetda ilmiy tadqiqotlarni o'tkazishda quyidagilarga amal qilinadi: ilmiy tadqiqotlar qonuniylik, insonparvarlik, xavfsizlik, ixtiyoriy ishtirok va inson huquqlarini hurmat qilish prinsiplari asosida olib boriladi;

inson ishtirokidagi (jumladan, talabalar, o'qituvchilar va boshqa shaxslar ishtirokidagi pedagogik-psixologik) tadqiqotlarda, agar qonunchilikda boshqacha tartib nazarda tutilmagan bo'lsa, ishtirokchining ongli yozma roziligi olinishi shart;

voyaga yetmaganlar ishtirokidagi pedagogik tadqiqotlarda ularning ota-onalari yoki qonuniy vakillarining yozma roziligi olinishi majburiy hisoblanadi;

hayvonlar ishtirokidagi tadqiqotlar o'tkazilganda, ularga nisbatan insonparvar munosabat, og'riq va azobni kamaytirish hamda hayvonlardan asossiz foydalanishga yo'l qo'ymaslik prinsiplariga rioya qilinishi shart;

tadqiqotchi qo'llanilayotgan usullarning ishonchliligi, ma'lumotlarni yig'ish aniqligini va natijalarni halol talqin qilishni ta'minlashi shart.

Bunda etika qo'mitasining ma'qullovi mavjudligi tadqiqotchini ilmiy va biotibbiy etika normalariga rioya qilish majburiyatidan ozod etmaydi.

9. Quyidagi holatlar Ilmiy etika qoidalarini buzish deb e'tirof etiladi:

a) tadqiqotchilar (muallif) tomonidan sodir etiladigan buzilishlar:

plagiat holatlari, falsifikatsiya yoki fabrikatsiya;

mualliflik huquqlarini buzish, asossiz hammualliflikka kiritish yoki haqiqiy muallifni ko'rsatmaslik (xususan, ilmiy rahbarning shogird ishiga asossiz hammuallif sifatida kiritilishi yoki aksincha, haqiqiy hissa qo'shgan shaxsning chiqarib tashlanishi);

ilmiy ma'lumotlarni tanlab taqdim etish yoki ularni buzib ko'rsatish;

dublikatsiya (bir maqolani turli jurnallarda takroran nashr ettirish);

o'z-o'zini plagiat qilish;

manfaatlar to'qnashuvini yashirish;

tadqiqot jarayonida axloqiy normalarga rioya etmaslik (jumladan, inson va hayvonlar ishtirokidagi tadqiqotlarda belgilangan talablarni buzish);

talabalar yoki shogirdlarining ilmiy ishlaridan ularning rozilgisiz yoki tegishli iqtibos bermasdan foydalanish;

b) taqrizchi va tahririyat vakillari tomonidan sodir etiladigan buzilishlar:

taqdim etilgan materiallarga nisbatan xolislik va betaraflikni ta'minlamaslik;

taqriz berish jarayonida maxfiylik talablarini buzish;

mualliflik materiallaridan shaxsiy manfaatlar yo'lida foydalanish;
asossiz rad etish yoki qabul qilish orqali tarafkashlikka yo'l qo'yish;
manfaatlar to'qnashuvi holatida taqriz berish yoki qaror qabul qilish;
ilmiy etika buzilishlari aniqlangan holatlarni ko'rib chiqmaslik yoki e'tiborsiz qoldirish;

d) universitet va uning tarkibiy bo'linmalari tomonidan sodir etiladigan buzilishlar:

Ilmiy etika qoidalariga rioya etilishini ta'minlash bo'yicha zarur tashkiliy choralarni ko'rmaslik;

qoidabuzarlik holatlarini yashirish yoki xolis tekshiruv o'tkazmaslik;

manfaatlar to'qnashuviga yo'l qo'yish yoki uni bartaraf etmaslik;

tadqiqotchilarga nisbatan asossiz bosim o'tkazish yoki ilmiy natijalarni soxtalashtirishni rag'batlantirish;

ilmiy faoliyatda halollik va shaffoflik tamoyillarini ta'minlamaslik.

10. Ilmiy nashriy jarayonning barcha ishtirokchilari manfaatlar to'qnashuvi mavjud yoki mavjud emasligi to'g'risidagi ma'lumotlarni o'z vaqtida oshkor etishi shart.

11. Mualliflarning manfaatlar to'qnashuviga oid ma'lumotlari universitet Noshirlik kengashi va tahririyatlarning ichki qoidalarida belgilangan tartibda oshkor etilishi lozim.

12. Ilmiy etika qoidalari buzilgani haqida vijdonan xabar bergan shaxsga (xodim, (tayanch) doktorant, magistrant, talaba yoki boshqa shaxs) nisbatan ta'qib, bosim, kamsitish, xizmat yoki ta'lim faoliyatida sun'iy to'siqlar yaratish taqiqlanadi. Universitet bunday shaxslarning shaxsi, xavfsizligi va qonuniy manfaatlari himoya qilinishini ta'minlaydi.

13. Manfaatlar to'qnashuvi mavjud bo'lganda, shaxs o'zini o'zi rad etishi yoki tegishli materialni ko'rib chiqish, baholash yoki qaror qabul qilish jarayonidan chetlashishi shart.

14. Ilmiy etika qoidalari buzilganligi alomatlarini aniqlangan taqdirda, universitet Noshirlik kengashi, tegishli tarkibiy bo'linma yoki vakolatli organ belgilangan tartibda tekshiruv o'tkazishi zarur.

15. Ilmiy etika qoidalari buzilganligiga doir gumon materialni holatni o'rganmasdan turib rasman rad etish uchun asos bo'la olmaydi.

16. Tekshiruv o'tkazilayotgan shaxs bu haqda xabardor qilinishi va yozma tushuntirish berish imkoniyatiga ega bo'lishi lozim.

17. Qoidabuzarlik tasdiqlangan taqdirda, uning xususiyati va og'irlik darajasiga qarab, nashrni rad etish, e'lon qilingan ishni chaqirib olish, manfaatdor tomonlarni xabardor qilish va boshqa tegishli choralar ko'rilishi lozim.

18. Ilmiy etika qoidalari buzilishi holatlarini ko'rib chiqish tartibi shaffof, hujjatlashtirilgan va yagona yondashuv asosida bo'lishi shart.

19. Tadqiqotlar o'tkazish, nashrlar tayyorlash va ilmiy materiallarni ko'rib chiqish jarayonida ma'lumotlarni himoya qilish va maxfiylikka rioya etilishi quyidagilar asosida ta'minlanishi lozim:

tadqiqot ishtirokchisini aniqlash imkonini beruvchi ma'lumotlarni nashr etishga, agar qonunchilikda boshqacha tartib nazarda tutilmagan bo'lsa, faqat uning yozma roziligi mavjud bo'lgan taqdirda yo'l qo'yiladi;

tadqiqotlarda talabalar, o'quvchilar va o'qituvchilardan olingan ma'lumotlarning maxfiyligi alohida e'tibor bilan ta'minlanadi;

tadqiqotda ishtirok etishga berilgan rozilik shaxsiy ma'lumotlar, tasvirlar, to'g'ridan-to'g'ri iqtiboslar yoki boshqa ma'lumotlarni nashr etishga avtomatik rozilik hisoblanmaydi;

ilmiy, ekspertlik va tahririy faoliyatda ishtirok etuvchi shaxslar o'z vazifalarini bajarish jarayonida ma'lum bo'lgan maxfiy ma'lumotlarni oshkor etmasligi shart;

ilmiy faoliyatda shaxsiy ma'lumotlarni qayta ishlash, saqlash va foydalanish shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risidagi qonunchilik talablariga muvofiq amalga oshirilishi lozim.

3-bob. Ilmiy etika qoidalarida retraksiyani tartibga solish

20. Ilmiy retraksiya yuz berganda universitet tasarrufidagi ilmiy jurnal va to'plamlar muharrirlari mahalliy va xalqaro tizimlar yordamida kiruvchi qo'lyozmalarni plagiat, o'z-o'zini plagiat qilish va ma'lumotlarni soxtalashtirish holatlari bo'yicha sinchkovlik bilan tekshirishlari, shuningdek, sifatli taqrizlash jarayonini tashkil etishlari shart.

21. Quyidagilar retraksiyani amalga oshirishda asosiy holatlar hisoblanadi:

retraksiya mualliflar yoki boshqa shaxslarning rasmiy murojaati asosida, shuningdek tahririyat yoki nashriyot tashabbusi bilan amalga oshiriladi, anonim murojaatlar retraksiya uchun mustaqil asos bo'la olmaydi;

agar plagiat maqolaning faqat bir qismiga taalluqli bo'lsa, retraksiya o'rniga maqolani tuzatish (qaytarib olmasdan tahrir qilish) qo'llanilishi mumkin;

takroriy nashr etilgan maqolalar aniqlanganda nashriyotlar o'zaro kelishuv asosida barcha versiyalarni qaytarib olish yoki avval nashr etilgan versiyani saqlab qolish to'g'risida qaror qabul qiladi;

agar nashrning ishonchliligiga oid yetarli dalillar mavjud bo'lmasa, tahririyat maqolani darhol retraksiya qilmasdan, unga nisbatan shubhalar haqida axborot e'lon qiladi va ishonchsizlik tasdiqlansa maqola retraksiya qilinadi;

agar qoidabuzarlik barcha mualliflarga taalluqli bo'lmasa, bu holat retraksiya haqidagi bildirishnomada alohida ko'rsatilishi shart;

retraksiya maqolani jurnal yoki veb-saytdan to'liq olib tashlashni emas, uning ishonchsizligi haqida rasmiy ma'lumot berishni anglatadi, faqat jamiyat yoki fanga zarar yetkazish ehtimoli mavjud bo'lgan alohida hollarda maqola to'liq olib tashlanishi mumkin;

muallif yoki mualliflar jamoasi maqolani qaytarib olish zarur deb hisoblasa, ular sabablarni asoslab tahririyatga murojaat qiladi;

tahririyat tomonidan javob berilmagan hollarda, mualliflarga universitet Noshirlik kengashiga murojaat qilish imkoniyati beriladi;

retraksiya bo'yicha murojaat mualliflar jamoasiga kirmaydigan shaxs tomonidan taqdim etilsa, tahririyat mualliflar bilan bog'lanib tekshiruv o'tkazadi va

tekshiruv natijalariga ko'ra maqolani qaytarib olish, tuzatish yoki rad etish to'g'risida qaror qabul qilinadi;

tahririyat mustaqil ravishda retraksiya qilishga qaror qilsa, mualliflar bu haqda xabardor qilinadi va ularga tushuntirish berish imkoniyati yaratiladi.

22. Maqolani retraksiya qilish tartibi:

retraksiya jarayoni tekshiruv natijalari asosida ilmiy jurnal bosh muharriri va tahririyat kengashi tomonidan, zaruratga ko'ra universitet Noshirlik kengashi xulosasi inobatga olingan holda qaror qabul qilinganidan so'ng amalga oshiriladi;

retraksiya to'g'risidagi qaror tahririyat kengashi yig'ilishi bayonnomasi bilan rasmiylashtiriladi va bayonnomada yig'ilish sanasi, ishtirokchilar tarkibi, tekshiruv natijalari, qaror asoslanishi, retraksiya qilingan maqola haqidagi ma'lumotlar hamda retraksiyani boshlagan shaxs to'g'risidagi ma'lumotlar ko'rsatiladi.

4-bob. Ilmiy faoliyatda sun'iy intellektdan foydalanish tartibi

24. Sun'iy intellekt ilmiy tadqiqotlarda katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash, tahlil qilish va tizimlashtirishni tezlashtiruvchi samarali vosita hisoblanadi.

25. Sun'iy intellekt ilmiy ishning ayrim bosqichlarida yordamchi vosita sifatida qo'llanilishi mumkin. Biroq mustaqil ravishda ilmiy natijalar, xulosalar yoki tadqiqot metodologiyasini yarata olmaydi. Sun'iy intellekt tadqiqotchining o'rnini bosmaydi va ilmiy ish uchun javobgarlik to'liq muallif zimmasida qoladi.

26. Ta'lim va tadqiqotlarda generativ sun'iy intellektdan foydalanishda Ilmiy etika qoidalarining asosiy prinsiplariga rioya qilinishi shart. Sun'iy intellektdan foydalanishda insonning hal qiluvchi o'rni saqlanishi, ilmiy tadqiqot, baholash va xulosa chiqarish jarayonlarida insonning intellektual ishtiroki hamda axloqiy mas'uliyati ustuvor bo'lishi lozim.

27. Sun'iy intellektdan foydalanish akademik halollik tamoyillariga muvofiq amalga oshirilishi, sun'iy intellekt yordamida yaratilgan materiallardan foydalanilganda ularning manbasi tegishli tartibda ko'rsatilishi, plagiat, soxtalashtirish va "avtomatlashtirilgan yolg'on ilm" holatlariga yo'l qo'yilmasligi lozim.

28. Sun'iy intellektdan foydalanish faqat texnologik vosita sifatida emas, balki axloqiy va ijtimoiy mas'uliyat talab etuvchi jarayon sifatida baholanishi kerak. Bunda, ayniqsa onlayn platformalar va bulut texnologiyalaridan foydalanilganda ma'lumotlar xavfsizligi va maxfiyligini ta'minlashga alohida e'tibor qaratilishi shart.

29. Imkoniyat mavjud bo'lganda sun'iy intellektning lokal (offlayn) versiyalaridan foydalanish ustuvor hisoblanadi.

30. Sun'iy intellektga ma'lumot yuborishdan oldin shaxsga oid va maxfiy ma'lumotlar anonimizatsiya qilinishi, ya'ni ism, familiya, manzil, telefon raqami va boshqa identifikatsiyalovchi ma'lumotlar olib tashlanishi yoki o'zgartirilishi lozim. Talabalarning shaxsiy ma'lumotlari, baholash natijalari, tibbiy ma'lumotlar, davlat siri, tijorat siri hamda boshqa maxfiy ma'lumotlarni uchinchi tomon sun'iy intellekt platformalariga kiritishga yo'l qo'yilmaydi.

31. Universitet tomonidan sun'iy intellektdan foydalanish tartibini belgilovchi qo'shimcha ichki hujjat ishlab chiqiladi va unda ruxsat etilgan hamda

taqiqlangan sun'iy intellekt vositalari, foydalanilishi mumkin bo'lgan va taqiqlangan ma'lumot turlari, shuningdek sun'iy intellektdan olingan ma'lumotlardan foydalanish va ularni tekshirish tartibi aniq belgilanadi.

32. Sun'iy intellekt vositalaridan olingan har qanday ma'lumotlar taqdim etilishidan oldin muallif tomonidan mustaqil ravishda tekshirilishi, tahlil qilinishi, qayta ko'rib chiqilishi va zarur hollarda qayta tahrir qilinishi lozim.

33. Sun'iy intellekt texnologiyalaridan ilmiy-tadqiqot faoliyatida foydalanish faqat yordamchi instrument sifatida amalga oshiriladi va ilmiy natijalarning mustaqil manbai sifatida qaralmaydi.

34. Sun'iy intellektdan ilmiy axborotlarni qidirish va dastlabki tahlil qilish, matnlarni tahrirlash, uslubiy jihatdan yaxshilash va tarjima qilish, ma'lumotlarni tizimlashtirish, qayta ishlash va vizuallashtirish, shuningdek ilmiy muhokama uchun yordamchi g'oyalar generatsiyasi maqsadlarida foydalanishga yo'l qo'yiladi.

Bunda sun'iy intellekt faqat yordamchi vosita sifatida qo'llanilishi mumkin, undan foydalanish tadqiqot natijalarining mazmuniga, ilmiy xulosalarga va muallifning mustaqil ilmiy yondashuviga hal qiluvchi ta'sir ko'rsatmasligi shart.

35. Sun'iy intellektdan quyidagilarga yo'l qo'yilmaydi:

ilmiy natijalarni mustaqil ravishda yaratish yoki shakllantirish;

tadqiqot ma'lumotlarini soxtalashtirish (fabrikatsiya) yoki o'zgartirish (falsifikatsiya);

ilmiy ishni to'liq yoki uning asosiy qismini sun'iy intellekt yordamida tayyorlab uni shaxsiy ilmiy ish sifatida taqdim etish;

talabalar va doktorantlar tomonidan kurs ishi, bitiruv malakaviy ishi, dissertatsiya yoki boshqa malakaviy ishlarini sun'iy intellekt yordamida to'liq tayyorlab, o'z mustaqil ishi sifatida taqdim etish;

maxfiy, shaxsiy yoki himoyalangan ma'lumotlarni sun'iy intellekt platformalariga kiritish;

sun'iy intellektni muallif yoki hammuallif sifatida ko'rsatish.

Sun'iy intellektdan foydalanish ilmiy halollik, mualliflik mas'uliyati va ma'lumotlar xavfsizligi tamoyillariga zid bo'lmasligi shart.

36. Ilmiy ishda sun'iy intellektdan foydalanilgan taqdirda, bu haqda majburiy ravishda ma'lumot berilishi shart. Sun'iy intellektdan foydalanish to'g'risidagi ma'lumot ilmiy ishning "Metodologiya", "Minnatdorchilik" bo'limida yoki alohida "Sun'iy intellektdan foydalanish to'g'risida bayonet" shaklida keltirilishi lozim.

Mazkur bayonotda sun'iy intellektdan foydalanish maqsadi, qo'llanish ko'lamini hamda tadqiqotning qaysi bosqichlarida undan foydalanilgani aniq va to'liq ko'rsatilishi shart. Sun'iy intellektdan foydalanishni ochiqalmaslik ilmiy oshkoralik va akademik halollik tamoyillarini buzish deb baholanadi.

37. Sun'iy intellekt yordamida tayyorlangan yoki qayta ishlangan barcha materiallar uchun to'liq javobgarlik tadqiqotchi (muallif) zimmasiga yuklanadi. Muallif sun'iy intellekt tomonidan taqdim etilgan ma'lumotlarning to'g'riligi, ishonchliligi va ilmiy asoslanganligini majburiy tartibda tekshirishi shart.

Sun'iy intellektdan olingan ma'lumotlardan tekshiruvsiz foydalanishga yo'l qo'yilmaydi. Tekshirilmagan yoki noto'g'ri ma'lumotlardan foydalanish Ilmiy etika qoidalarini buzish deb baholanadi.

38. Sun'iy intellektdan foydalanish jarayonida akademik halollik, shaffoflik va xolislik tamoyillariga qat'iy rioya etilishi lozim. Sun'iy intellektdan noqonuniy yoki axloqqa zid maqsadlarda foydalanish taqiqlanadi.

5-bob. Pedagogik faoliyatda akademik halollik xususiyatlari

39. Chirchiq davlat pedagogika universitetida pedagogik faoliyatning o'ziga xos jihatlaridan kelib chiqib, professor-o'qituvchilar va ilmiy xodimlar quyidagilarga rioya etishi shart:

talabalarga akademik halollik tamoyillarini o'z shaxsiy namunasi orqali singdirish;

talabalarning mustaqil ishlari, kurs ishlari, bitiruv malakaviy ishlari va magistrlik dissertatsiyalarini xolisona baholash, akademik halollik mezonlariga muvofiq tekshirish;

talabalar va (tayanch) doktorantlar bilan ishlashda manfaatlar to'qnashuvini bartaraf etish (xususan, oilaviy yoki shaxsiy aloqalar mavjud bo'lgan talabalarning ishlarini baholashda chetlashish);

talabalar bilan birgalikda nashr etilgan ishlarda talabaning haqiqiy hissasini tan olish va uni hammuallif sifatida ko'rsatish;

talabalarning g'oyalari, tadqiqotlari yoki materiallaridan foydalanganda tegishli iqtibos berish.

40. Darslik, o'quv qo'llanmasi va boshqa o'quv-uslubiy materiallarni tayyorlashda quyidagilar majburiy hisoblanadi:

barcha foydalanilgan manbalarga tegishli iqtibos berish;

boshqa mualliflarning grafiklari, jadvallari, rasmlari va boshqa materiallaridan foydalanilganda tegishli ruxsat olish va manba ko'rsatish;

o'z-o'zini plagiat qilishdan saqlanish;

material mazmunining ilmiy va metodik asoslanganligini ta'minlash.

41. Talabalar, magistrantlar va (tayanch) doktorantlar quyidagilarga rioya etishi shart:

barcha turdagi yozma ishlarda (referat, kurs ishi, bitiruv malakaviy ishi, magistrlik dissertatsiyasi, ilmiy maqola, doktorlik dissertatsiyalari) akademik halollik tamoyillariga amal qilish;

foydalanilgan barcha manbalarga tegishli iqtibos berish;

imtihonlar, sinov va boshqa baholash jarayonlarida halol ishtirok etish;

sun'iy intellekt vositalaridan foydalanganda ushbu Qoidalarning 4-bobi talablariga rioya etish;

boshqa talabalarning ishlarini ko'chirib olish yoki ularga o'z ishini ko'chirib olish imkonini berishdan saqlanish.

6-bob. Yakuniy qoidalar

42. Tadqiqot jarayonida qarama-qarshi ilmiy yondashuvlarni ko'rib chiqish, tahlil qilish va muhokama etish ilmiy faoliyatning shaffofligi, xolisligi hamda intellektual halolligini ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi. Mualliflar ilmiy tadqiqotlarni amalga oshirishda muqobil nuqtai nazarlar, qarama-qarshi ilmiy

pozitsiyalar va turli metodologik yondashuvlarni e'tiborga olishi, ularni asosli ravishda baholashi va ilmiy muhokamada inobatga olishi lozim.

43. Ilmiy tadqiqotlar va nashrlarda Ilmiy etika qoidalariga rioya qilish universitetning barcha xodimlari, doktorantlari, mustaqil izlanuvchilari, magistrantlari va talabalari uchun majburiydir.

44. Ilmiy etika qoidalari buzilgan taqdirda, qonunchilik hujjatlari, universitet ichki tartib-qoidalari hamda ilmiy va nashriyot standartlariga muvofiq quyidagi choralar qo'llanilishi mumkin:

ogohlantirish;

ishga (maqola, dissertatsiya, hisobot va boshqalar) tuzatish kiritish talabi;

maqolani rad etish yoki retraksiya qilish;

ilmiy daraja va maqomga taalluqli choralar (qonunchilikda nazarda tutilgan tartibda);

intizomiy choralar (mehnat qonunchiligida belgilangan tartibda);

talabalar va (tayanch) doktorantlar uchun – akademik intizomiy choralar (universitetning ichki tartibida belgilangan tartibda);

belgilangan boshqa javobgarlik choralari.

45. Ilmiy etika qoidalarini buzish muallifning ilmiy obro'siga putur yetkazishi, tadqiqot natijalarining ishonchliligiga shubha tug'dirishi, universitetning ilmiy nufuziga ta'sir ko'rsatishi va boshqa salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkin. Shu sababli ilmiy faoliyatning barcha bosqichlarida halollik, xolislik, shaffoflik, mas'uliyat va ilmiy odob tamoyillariga qat'iy rioya etilishi shart.

46. Ushbu Ilmiy etika qoidalariga rioya etilishi ustidan nazoratni Chirchiq davlat pedagogika universiteti Noshirlik kengashi, Ilmiy kengashi va tegishli tarkibiy bo'linmalar amalga oshiradi.

47. Ushbu Qoidalarda nazarda tutilmagan masalalar amaldagi qonunchilik, O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining tegishli buyruqlari hamda universitet ichki hujjatlariga muvofiq hal etiladi.